

Адыгеим кыызэрэфэразэхэр кыыралотыкIыгъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат хы ШыцIэ Iушъом щыпсэурэ адыгэхэм (шапсыгъэхэм) я Адыгэ Хасэ иллыкIохэм зэлукIэгъу адырилагъ. Адыгэ Хасэм итхьаматэу КIакIыху Мэджидэ, Шапсыгъэ шольырымкIэ дин Iофыгъохэм афэгъэзэгъэ Шхъэлэхъо Батмызэ, къуаджэхэу Кодэшхьаплэрэ Шоикурэ ащыпсэухэрэм ащыщхэр республикэм и Лышхъэу кыфэкIуагъэх.

псынклэу кытпIылэсыгъ, Iэпылэгъу кытфэхугъ. МыщкIэ тинэ-рылгъэу Краснодар краимрэ Адыгеимрэ зыкIыныгъэ ахэлгъэу зэрэздэпсэухэрэр, — кыIуагъ Адыгэ Хасэм итхьаматэу КIакIыху Мэджидэ. — Къыныр кыддэзыгощыгъэ пстэуми тызэ-рафэразэр ятIохъы тIоигъу. Тапэки зэгурьIоныгъэу тазы-фагу илIым кышчымыкIэнэу тэгугъэ.

Iэпылэгъу афэхугъэ пстэури ежхэм яшIоигъоныгъэкIэ зэрэкIуагъэхэр Къумпыл Мурат игушчыIэ кышчымыкIэщыгъ.

— **ТхьамыкIагъор кыызэрэхугъэр Адыгеим зыщызэхыхым гухэлгъэу тилгъэ закъор псынклэу Iэпылэгъу тыкыызэрэшхуфэхуштыр ары. Тыадыг, тарихымыкIэ, культурэмкIэ, нэмыкI лъэныкъохэмкIэ тызэпхыгъ. ЧыпIэ Адыгэ Хасэм иллыкIохэмрэ Адыгеим ыкIи Пшызэ шольыр ащыпсэурэ быслымэнхэм я Диндэлэжъаплэрэ зэгурьIоныгъэ азыфагу илгъэу Iоф зэдашIэ. ШольыритIумэ лъэныкъо зэфэшхьафхэмкIэ хэхъоныгъэхэр ашынхэм ар фэIорышIэ.**

Адыгеимрэ хы ШыцIэ Iушъом щыпсэурэ адыгэхэмрэ (шапсыгъэхэмрэ) яздэлэжъэныгъэ тапэки зэрэпIагъэкIотэщтым зэхэсыгъом щытегушчылагъэх.

**ГЪОНЭЖЫКЪО
Сэтэнай.**

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Iофтхьабзэм хэлэжъагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипашэу ТхьакIушынэ Мурат, АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Сапый Вячеслав, АР-м лъэпкIэ IофхэмкIэ, IэкIыб кыралхэм ащыпсэурэ тилгъэкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кыбар жугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашэу Шхъэлэхъо Аскэр.

ТIопсэ районим ит къуаджэхэу псыр кызыкIуагъэхэм къафыкIокIыгъэ гумэкIыгъом

идэгъэзыжын Адыгеир чанэу зэрэхэлэжъагъэм пае республикэм и Лышхъэу зэрэфразэхэр кыыралотыкIыныр ары зэлукIэгъум ушхъагъу шхъалэ фэхугъэр.

АР-м и Лышхъэу пшэрыл кыгъэгъуцугъ ТIопсэ районим шIушIэ Iэпылэгъу фэтIупщыгъэнэу. Ащ фэгъэхьыгъэу Краснодар крайм игубернаторэу Вениамин Кондратьевымрэ Адыгеим и Лышхъэрэ пэшIорыгъэш зэдэгущыIэгъу зэдырIагъ.

Къумпыл Мурат пшэ-

рыл зэрафишIыгъэм тетэу Адыгеим гъомылапхъэхэу рашыгъэхэр къуаджэхэу Кодэшхьаплэрэ Шоикурэ адэхэу псым зэрар зэрихыгъэхэм алэ-кIагъэхьагъэх. Гуманитар Iэпылэгъоу тонн 16-м ехурэм нэмыкIэу техникэ зэфэшхьафхэри ТIопсэ районим афыгъэх. Джащ фэдэу МЧС-м иIофышIэхэр псыр кызщыгъэ псэуплэхэм ащылагъэх. АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Сапый Вячеславрэ АР-м лъэпкIэ IофхэмкIэ, IэкIыб кыралхэм ащыпсэурэ тилгъэкъэгъухэм

адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кыбар жугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашэу Шхъэлэхъо Аскэрэ гумэкIыгъо кызыфькIокIыгъэхэ тилгъэкъэгъухэм адэжъ щылагъэх, якыныгъо адагощыгъ. АР-м иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» иактивистхэр, ТэхутэмыкIое районим ыкIи ХьатыгъужьыкIуае ащыпсэухэрэри IофшIэнхэм чанэу ахэлэжъагъэх.

— ГумэкIыгъом идэгъэзыжынкIэ Адыгеим ишIуагъэу кытигъэкIыгъэр зэхэтшIагъ. Ар

Ныбджэгъухэр!

Урысыем и Почтэ зэзэгъыныгъэу дэтишIыгъэм елгытыгъэу тыгъэгъазэм и 3-м кышхыгъэжъагъэу и 13-м нэс гъэзетэу «Адыгэ макъэм» икIэтхакIэ сомишхэм къехъукIэ нахъ макIэ хъушты. Къыхьащт 2019-рэ илъэ-

сым иапэрэ мэзихым кышхуфэкIошты гъэзетыр сомэ 645-рэ чаныч 72-кIэ кышхуфхыкIын шъулгъэкIышты. Зы мазэм ар кыызэрэшхуфхыкIыштыр соми 107-рэ чаныч 62-рэ. Мэзишхыр — сомэ 322-рэ чаныч 86-рэ. Ащ фэдэ амал мы кIэтхэгъум тилэжъыштыт. Арышъ, кыызфэжъугъэфедэнэу тышхушхыгъы.

ЗэрэтишIы хабзэу, республикэм щыхъурэ кыбарыкIэхэм шъуащыдгъэгъозышты, лъэпкыым итарихъ, ишэн-хабзэхэм, нэпэ ар зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэм ягугъу кышхуфэтишIышты, нэмыкI лъэныкъуабэхэм тызэгъусэу танэсышты.

Редакциер.

Культурнэ клэным ипсэуальэхэм якъэухъумэн

Граждан обществэм хэъоныгъэхэр ышынхэмклэ ыкли цыфым ифитыныгъэхэмклэ Советэу Адыгэ Республикэм и Лышхъэ дэжъ шызэхашагъэм изэхэсыгъоу тыгуасэ шылагъэр зеришагъ республикэм ипашэу Къумпыл Мурат. Лофыгъо шхъалэу къэзэрэуагъоигъэхэр зытегушылагъэхэр культурнэ клэным ипсэуальэхэм язытет зыфэдэр ыкли ахэр къэухъумэгъэнхэмклэ шьолырым лофшлэныр зэрэщызэхашэрэр ары.

Адыгеим шыпсэхэрэм, анахъу ныбжьыклэхэм, культурнэ клэным ипсэуальэхэм яфэшошэ уасэ афашыным ыкли къаухъумэнхэм, ахэм ятарихъ мэхъанэ агурыгъэлогъэным мэхъанэшхо зеришэр АР-м и

лонтерхэр кыхэгъэлэжьэгъэнхэм пстэуми тыналэ тедгъэтын фае. Ащклэ шысэ дэгъу тил, культурнэ клэным ипсэуальэхэр къэухъумэгъэнхэм фэло-рышлэрэ проектэу «Тлапсэхэр къэтэжыгъэухъумэх» зыфило-

Зейкл къэралыгъо реестрэм псэолъэ 301-рэ щатхыгъ, ащ шыщэу 215-м — шьолыыр, 86-м — федеральнэ мэхъанэ ял. Профильнэ Гэлорышлэлэм зехи-шагъэхэ улпэкълунхэм язэфэхысыжхэм къызэрагъэлэгъуагъэмклэ, археологическэ клэным ипсэуальэхэм хэбзэнчъэу гъогогъу 26-рэ ятлагъэх. Мыщ фэдэ цыфхэм хэбзэгъу-цугъэр зэраукъорэм даклоу, республикэм итарихъ ыкли икультурнэ клэн ипсэуальэхэм зэрарышхо арахы. Къауытыхэрэм атыралъхъагъэхэ тазырхэри икъоу къызэклагъэкложхэрэп. Игорь Огай къызэрилуагъэмклэ, мы лофыгъом епхыгъэу хэуъоныгъабэ кыхагъэщы. Ау шысэшлэхэри шылэх, гуцылэм пае, республикэ бюджетым илэпылэгъуклэ исп унэ заулэ зэтырагъэуцожьыгъ. Мыщ дэжым гумэклыгъо шхъалэу къэгушылагъэхэм кыхагъэщыгъэр

археологием епхыгъэу лоф зышлэн зыльэклыштхэ специализтхэм япчъагъэ зэрымкыурэр ары.

— Тазырхэм якъызэклагъэкложьын епхыгъэ лофшлэныр зэрэзэхашагъэм уигъэрэзэнэу шытэп. Культурнэ клэным ипсэуальэхэм хэбзэнчъэу ятлэхэрэм пытагъэ хэлъэу пшэдэклыжъ ягъэхыгъэн фае. Мы лъэныкъомклэ лоф зыдэпшлэнэу, шыклагъэу шылэр маклэп, арышъ, ахэр дэгъэзыжыгъэнхэм ащ фэгъэзагъэхэ къулыкъухэр пылынхэм мэхъанэшхо ил, — кылуагъ Къумпыл Мурат.

Гуманитар ушэтынхэмклэ Адыгэ республикэ институтым ипашэу Лылуужу Адамэ гуцылэр зештэм, ыпэклэ яучреждение археологиемклэ отделэу

зылэхэ псэуальэхэр зетедгъэу-цожьынхэм, къэтыухъумэнхэм мэхъанэшхо ил. Ащ фэдэ екло-лаклэр гъэфедатгъэ зыхъуклэ, Адыгеим зышызыгъэпсэфынхэу къаглохэрэ цыфхэм япчъагъэ нахъыбэ хуштэу музейм ипашэ ылытагъ.

АР-м и Лъапкъ музей ипашэу Джыгунэ Фатимэ анахъэу ыналэ зытыридагъэр специализтхэм ягъэхъазырын ары. Мы сэнэхъатым лоф рызышлэнхэ зыльэклыштхэм япчъагъэ икъурэп. Шыклагъэр дэгъэзыжыгъэным пае къэралыгъом апшэрэ еджэлэ пэрытхэу итхэм тиныбжьыклэхэр ащегъэджэгъэнхэм мэхъанэшхо илэу ащ кылуагъ.

— Апшэрэ еджаплэхэм члыплэхэр къащыдгъотынхэ тлэ-

илагъэр зэтырагъэуцожьыным мэхъанэшхо илэу ылытагъ, ащклэ пшэрылтыр зэшлохыгъэным зэрэфэхъазыыр хигъэунэфыкыгъ.

Къоклыплэм шыпсэхэрэ лъапкъхэм яискусствэклэ Къэралыгъо музейеу Мыекъуапэ дэтым ипашэу Кушъу Нэфсэт къызэрилуагъэмклэ, пирамидэхэм анахыжъ тиисп унэхэр тыдрэ чыли цызэлъашлэх. Арышъ, тарихъ ыкли культурнэ мэхъанэ

кышт. Ау пшэрыл шхъалэр мы сэнэхъатым фэдженхэр, зэрагъэгъотыныр ныбжьыклэхэм ашлогъэшлэгъоныныр ары. Гухэлъэу тилэхэм ащыщ АР-м и Лъапкъ музей нахъ зегъэу-шомбгъугъэныр. Ащ ишлуагъэклэ тикультурэ ибаиныгъэ цыфхэм алъыдгъэлэсынымклэ амалэу тлэкълэхэм ахэхъонэу тегупшысэ, — кылуагъ Къумпыл Мурат.

Культурнэ ыкли тарихъ мэхъанэ зилэхэ псэуальэхэм адаклоу ижырэ адыгэ чыгхатэхэм якъэухъумэни нэплэгъум ибгъэклы зэрэмыхуштыр къэгушылагъэхэм кыхагъэщыгъ. Лофыгъохэу зытегушылагъэхэм япхыгъэу унэхэу гъэнэфагъэхэри ашлыгъэх.

Граждан обществэм хэъоныгъэхэр ышынхэмклэ ыкли цыфым ифитыныгъэхэмклэ Советэу Адыгэ Республикэм и Лышхъэ дэжъ шызэхашагъэм 2019-рэ илъэсым лоф зеришлэ-штым къатегушылагъ ащ итхъаматэу Анатолий Осокиныр.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Лышхъэ хигъэунэфыкыгъ. Джащ фэдэу тарихъ псэуальэхэм хэбзэнчъэу ятлэхэрэм атефэрэ пшэдэклыжыыр ягъэхыгъэн зэрэфаер, мы лъэныкъомклэ хэбзэхуамаклохэми, нэмыкл къулыкъухэми ялофшлэн нахъ агъэлъэшын зэрэфаер кыхи-гъэщыгъ.

— Зеклоным хэъоныгъэхэр ышынхэм мы лофыгъор епхыгъэу шыт. Тиреспубликэ зышызыгъэпсэфынхэу къаглохэрэм культурнэ клэным ипсэуальэхэр зэрагъэлэгъунхэ алъэкыным, ахэм тарихъэу апылпыр зэрагъэшлэным лофшлэныр фытегъэпсыхъэгъэн фае. Мыщ изэшлохын ныбжьыклэхэр, во-

рэр шылэныгъэм шыпхыртэщы. Ащ кыдыхэлъытагъэу тичыплэ шагъэлъаплэхэрэ чыг лъапкъ зэфэшхъафхэр дгъэтлысхъагъэх, тапэкли а лофшлэныр лъыдгъэклотэшт, — кылуагъ Къумпыл Мурат.

Мы лофыгъом епхыгъэу къэгушылагъэх ыкли зэфэхысыжхэр къашыгъэх культурнэ клэным икъэухъумэн ыкли игъэфедэн фэгъэзэгъэ Гэлорышлэлэм ипашэу Цыплынэ Рустемрэ Урысые географическэ обществэм ишьолыыр къутамэ итхъаматэу Игорь Огайрэ. Кызэрагуагъэмклэ, непэрэ мафэм ехъулэу Адыгеим культурнэ клэным ипсэолъэ 3852-рэ ит.

Атефэрэ пшъэдэкIыжыыр арагъэхьы

Хэбзэнчъэу чыгхэр изыупкIыхэрэм ыкIи пхъэр зыгъэхьазырхэрэм апэшIуеклогъэным лыплъэрэ межведомственнэ комиссием зэхэсыгъоу илагъэр зэрищагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэ игуадзэу Сапый Вячеслав.

Къэзэрэуагъэхэр зы Iо-фыгу зыхэлплагъэхэр — пхъэр хэбзэнчъэу зыгъэхьазырхэрэм апэшIуеклогъэнымкIэ 2018-рэ ильэсым изэфэхьысыжхэр ары.

Адыгэ Республикэм мэхэмкIэ и ГъэлорышIапIэ ипашэ игуадзэу Сергей Гавришовым хэбзэнчъэу чыгхэр изыупкIыхэрэм ыкIи пхъэр зыгъэхьазырхэрэм апэшIуеклогъэнымкIэ мы ильэсым Iофэу ашIагъэм изэфэхьысыжхэр кышIыгъэх. Ащ къызэриуагъэмкIэ, хэбзэнчъэу чыгхэр изыупкIыхэрэм апэшIуеклогъэным пае Адыгеим мэхэмкIэ и ГъэлорышIапIэ АР-м хэгъэгу IоцI IофхэмкIэ и Министерствэ, зынэгъончъэнымкIэ федеральнэ кыулыкIуэм и ГъэлорышIапIэу АР-м шылэм, чыплэ зыгъэлорышIажьын кыулыкIуэхэм зэпхыныгъэ адырIау пэшIорыгъэш Iофтхьабзэхэр зэхачагъэх. ЧыгI цыкIухэр къэухьымэгъэнхэм, мэхэр къызэтырагъэнхэм япхыгъэхэ IофшIэнхэр рагъэкIокIыгъэх. Ащ дакIоу хэбзэнчъэу чыгхэр изыупкIыхэрэм ыкIи ахэр зыгъэхьазырхэрэм кышагъэщыгъэх, пшъэдэкIыжы арагъэхьыгъ.

Чыплэ зыгъэлорышIажьын кыулыкIуэхэм ыкIи IэнатIэ зыIыгъэхэ пащэхэм мы лъэныкъом-

кIэ яIофшIэн зэрагъэпсырэм епхыгъэ уплъэкIун 49-рэ ГъэлорышIапIэм зэхищагъ. Административнэ хэбзэуагъэхэ зэрэ-зэрагъэуагъэ протокол 34-рэ зэхагъэуагъэ, административнэ тазырэу атыралъхьагъэр сомэ мин 492-рэ мэхъу. Джащ фэдэу 2019-рэ ильэсым шылэ мазэм и 1-м шыублагъэу шэ-клогум нэс пхъэр зезыщэрэ автотранспорт 865-рэ ауплъэкIугъ. Хэбзэнчъэу чыгхэр ра-упкIыгъэхэу гъогъоуи 10-рэ агъэунафыгъ, зэрарыр сомэ миллион 43-м ехъу. Хъугъэ-шIэгъи 9-м япхыгъэу хэбзэухъумэ-кIо кыулыкIуэхэм уголовнэ Iофхэр къызэIуахыгъэх, зымкIэ хэбзэгъэуагъэр зыукъуагъэм административнэ пшъэдэкIыж рагъэхьыгъ.

Федеральнэ хьакъулахь кыулыкIуэм и ГъэлорышIапIэу Адыгеим шылэм ипашэ игуадзэу Марина Мигаенкэм къызэриуагъэмкIэ, мы ильэсым чъэпыогъум и 1-м ехъулэу мээз продукцием икIегъэкIокIын фэгъэзагъэхэу хэбзэIахьыр зытырэ нэбгырэ 366-рэ республикэм щатхыгъ, ахэм ащыщэу процент 70-р унэе предпринимателых. Мыхэм янахьыбэр тикъэлэ шъхалэ ыкIи Мыекьо-

пэ районым ащатхыгъ. 2017-рэ ильэсым кышгъэжыагъэу мы ильэсым имезибгъу нэс хьакъулахь кыулыкIуэм оперативнэ Iофтхьабзэ 21-рэ ригъэкIокIыгъ. Ильэсым кыкIоцI хахьо зимыIэу къэзыгъэлэгъуагъэхэр арых анахъу анаIэ зытырагъэтыгъэр, ахэм япчъагъэ процент 28-рэ мэхъу. Мы уахътэм кыкIоцI ГъэлорышIапIэм уплъэкIун 4398-рэ зэхищагъ, хэбзэIахьхэм ятынкIэ проценти 9-мэ хэукъо-ныгъэхэр къахагъэщыгъэх, ащ ишIуагъэкIэ бюджетым сомэ миллиони 2,8-рэ кырагъэхьажыгъ. Джащ фэдэу шIуагъэ

къэзытыгъэ дэкIыгъо уплъэкIу-ни 4 кыулыкIуэм илофшIэхэм зэхачагъ, сомэ миллион 27,7-рэ къызэIагъэкIожыгъ. А IофшIэным хэбзэухъумакIохэри кыхэлэжыагъэх. Ащ нэмыкIэу уплъэкIун-кассовэ техникэр зымыгъэфедэрэ нэбгыри 4 агъэунафыгъ, ахэм тазырэу сомэ мин 40 атыралъхьагъ.

ЫпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, мы IофшIэныр зэхачагъэ зэрэхъурэм лъэллэх хэбзэухъумэ-кIо кыулыкIуэхэри. АР-м хэгъэгу IоцI IофхэмкIэ и Министерствэ экономикэ зынэгъончъэ-нымкIэ ыкIи кьолъхьэ тын-Iы-

хыным пэшIуеклогъэнымкIэ и ГъэлорышIапIэ ипашэ игуадзэу Кобэщыч Мурат къызэрэхигъэ-щыгъэмкIэ, ильэсэу тызхэтым пхъэм Iоф дэзышIэрэ цех 18 ыкIи пхъэр зезыщэрэ автотран-спорти 154-рэ ауплъэкIугъэх. Ахэм язэфэхьысыжхэм къа-кIэлъыкIоу унашъохэр ашIыгъэх. Хэбзэгъэуагъэр зыукъуагъэ-хэм альэныкъокIэ уголовнэ Iо-фи 10 къызэIуахыгъ, 3-р — хьы-кумым Iэклагъэхьагъ. Тапэки мы IофшIэныр лъагъэкIотэщт, шапхъэхэр зыукъохэрэм ате-фэрэ пшъэдэкIыжы арагъэ-хьыщт.

— Хэбзэнчъэу чыгхэр изы-упкIыхэрэм ыкIи пхъэр зыгъэ-хьазырхэрэм апэшIуеклогъэным фэшI мэхэмкIэ ГъэлорышIапIэм, хэбзэухъумакIохэм, муниципалитетхэм, нэмыкI кыулыкIуэхэм яIо зэхэлъэу, зэпхыныгъэ зэ-дырIау Iоф зэдашIэн фэе, — кылуагъэ зэфэхьысыжхэр кышIыгъэхэ Сапый Вячеслав. — Ащ дакIоу анахъэу тыналэ зы-тедгъэтынхэ фэе лъэныкъохэм ащыщ мэзым епхыгъэу Iоф зышIэхэрэм ялэжыапкIэ къэгъэ-лъэгъон гъэнэфагъэхэм анэсы-ным лыплъэгъэнхэр.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

2018-рэ ильэсым ия III-рэ квартал урыпсэунымкIэ ахъщэ анахъ макIэу ищыкIэгъагъэр гъэнэфэгъэным ехьыллагъ

Адыгэ Республикэм и За-конэу «УрыпсэунымкIэ ахъщэ анахъ макIэр зыфэдизыр Адыгэ Республикэм щыгъэнэфэгъэ-ным ехьыллагъ» зыфилорэм ди-штэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашъо ешIы:

1. 2018-рэ ильэсым ия III-рэ квартал урыпсэунымкIэ ахъщэ анахъ макIэр мыщ фэдизэу гъэнэфэгъэнхэр:

1) зы нэбгырэм тельытагъэу — сомэ 9034-рэ;

2) Адыгэ Республикэм щы-псэухэрэр социальнэ-демогра-фие куп шъхьалэхэмкIэ зэтеути-гъэу:

а) Iоф зышIэн зылъэкIыхэрэм — сомэ 9643-рэ;

б) пенсионерхэм — сомэ 7411-рэ;

в) IэлэцIыкIухэм — сомэ 9143-рэ.

2. Официальнэу кызыхаути-рэ нэуж мэфи 10 зытешIэкIэ мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Александр НАРОЛИН кь. Мыекьуапэ, шэклогум и 23-рэ, 2018-рэ ильэс N 246

Ом изытет елъытыгъэу шъусакъ!

Адыгэ Республикэм гъогурьIоныр щынэгъончъэнымкIэ и Къэралыгъо автоинспекция водителхэм зафегъазэ ом изытет зыкызыр-рэзэблихъурэм кыхэкIэу рулым зыIутIысхъэ-хэкIэ сакыныгъэ нахъ кызыхагъэфэнхэр.

Ос-ощх зэхэлъхэр щылэщытх, чыплэ-чыплэу гъогухэр кыты-ригъэщтыкIытх.

Ащ фэдэ зыхъурэм, гъогурьIонымкIэ анахъ шъхьалэр — машинэхэм язэпэчыжыагъэ уплъыплъэныр, лъэшэу уземыкIо-ныр, зекIокIэ пхэнджхэр ыкIи тормозым лъэшэу утелункIэныр цыгъэзыегъэнхэр.

Зыщышъумыгъэгъуш: осы-шхо гъогум тельыным нахъи тещтыкIыгъэр нахъ шынагъу.

Анахъ шъхьалэр: общест-веннэ транспортыр кызышчы-уцурэ чыплэхэм, нэфрыгуа-зэхэм апашъхъэ, гъогу зэпы-рыкIыплэхэм шъуналэ атежъу-гъэт.

ЛъэсрыкIохэми гъогур зэ-пачы зыхъукIэ, бгъуитIумкIи заплъыхьан фэе. Ом изы-тет кызызэхыхьэкIэ плъэгъу-рэр нахъ макIэ мэхъуш, къэ-нэфхэрэ пкъыгъохэр жъугъэ-федэх.

Ны-тыхэм ащэкIэх

Адрэ шъолъырхэм ягъэпшагъэмэ, зыныбжъ имыкIугъэ сабий ибэу тиреспубликэ исым ипчъа-гъэ нахъ макI. КIэлэцIыкIу ибэхэм афытегъэпсыхьэгъэ учреждениехэу Адыгеим итхэм аща-Iыгъэхэ сабийхэм зэрифэшъуашэу альэплъэх, ящыкIэгъэ фэло-фашIэхэр икIоу афагъэцакIэх.

Сыд фэдизэу анаIэ атет-ми, ны-тыхэм ялэшIугъэ ахэм зэхашIэнхэр хъурэп, ащ кы-хэкIэу угу афэмыузын плэ-кIырэп. Мыхэм афэдэ кIэлэ-цIыкIу ибэхэм унагъохэр ара-гъэгъотынхэм пылъых Адыгэ Республикэм зыныбжъ имы-кIугъэхэм альыплъэгъэным-кIэ ыкIи ахэр къэухъумэгъэн-

хэмкIэ уполномоченнэ кыулы-кIухэр.

КIэлэцIыкIу ибэхэр зыплу зышIоигъо ны-тыхэм непэ ащ фэдэ амал яI. Унагъо зилэнхэр фэе сабий цыкIухэм нэлъасэ шъуафэтшIы тшIоигъу.

Шъэожъыеу Евгений М. 2001-рэ ильэсым къэхъугъ. Шы-шыпхъухэр илэхэп. ИшэнкIэ

нэгуйхыгъ, зэкIэми дэгъоу агу-рэло, цыф псынкI, хьалэл ыкIи гукIэгъушI. ШIоигъоныгъэ зилэ-хэм шъэожъые цыкIур къокIэ, лыплъэнхэр аштэн альэкIыщт.

Пшъэшъэжъыеу Сусаннэ ильэс 14 ыныбжъ. Ныкыль-фыгъэхэр илэхэп. Пшъэшъэжъые рэхьат, гупсэф, илэгъу цыкIу-хэм адэджэгъуныр икIас. Фае-

хэм пхъукIэ, лыплъэнхэр аштэн альэкIыщт.

Артем К. 2004-рэ ильэсым къэхъугъ. Шы-шыпхъухэр илэхэп. ИцIыф гъэпсыкIэкIэ шъэожъые рэхьат, зэкIэми гу альетэ, джэ-гуныр икIас. ШIоигъоныгъэ зилэ-хэм шъэожъые цыкIур къо-кIэ, лыплъэнхэр аштэн альэ-кIыщт.

Шэныгъэ-практическэ конференциер

Тхылъеджаплэр — зыгъэсэплэ
гупч

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетыр зызэхашагъэр илээс 25-рэ зэрэхъурэм ипэгъокI лофтхъабзэхэм зэу ащыцэу еджэплэшхом ишэныгъэ тхылъеджаплэ конференциеу «Тхылъеджаплэр егъэджэным илахь шъхьалэхэм ащыц» ылоу цызэхашагъагъ.

Ащ илофшэн еджэплэ зэфэ-шъхьафхэм ятхылъеджаплэхэм ялофышлэхэр, Лъэпкъ, республикэ ныбжьыкIэ ыкIи клэлэцIыкIу тхылъеджаплэхэм къарыкIыгъэхэр, клэлэгъаджэхэр хэлэжъагъэх. Мурад шъхьалэу шэныгъэ-практическэ конференцием илагъэр — джырэ тхылъеджаплэхэм алэклэлэхэ амалыкIэхэр зэгъэшлэгъэнхэр, гъэсэн-еджэн шъольырым тхылъеджаплэм чыплэу шырилэр гъэунафыгъэныр, лофшлэклэ амалхэмкIэ, гупшысэхэмкIэ зэхъожьыгъэнхэр.

Зигъо лофтхъабзэм хэлэжъагъэх Краснодар иапшээрэ еджаплэхэм ятхылъеджаплэхэм къарыкIыгъэхэр: Пшызэ къэралыгъо университетымкIэ Хъуадэ Марьян, Пшызэ къэралыгъо технологическэ университетымкIэ Оксана Танич, культурэм икъэралыгъо институтэу Краснодар дэтымкIэ Ирина Свертовар ыкIи Пшызэ къэралыгъо медицинэ университетымкIэ Галина Маркрафа.

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ипро-ректорэу Татьяна Овсянниковам шуфэс псалэкIэ конференцием хэлэжэхэрэм закыфигъэзагъ. Тхылъеджаплэр шэныгъабэр зыщызэлугъэкIэгъэ чыплэу, уасэ зилэу, цыфхэмкIэ сыдигъуи лэпылэгъу инэу кызырэнэжырэ кIигъэтхыгъ.

Непэрэ мафэм тхылъеджаплэм иамал кыхъуэ, фэукIочырэ зызэхашлэу, электроннэ лофшлэклэм шуагъэу кыхыгъэр ыкIи иягъэу къаклорэр кызырэн-рилотыкIыштыр кылуагъ, еджэ-

плэшхом иилээс 25-кIэ ыкIи еж тхылъеджаплэу илээс 25-рэ хъурэм илофышлэхэм, конференцием хэлэжэхэрэм мэфэкымкIэ къафэгушуагъ, гъэхъагъэ ашы-нэу къафиуагъ.

МКъТУ-м ишэныгъэ тхылъеджаплэ ипашэу Пшыжэ Саидэ гуцылэр фигъэшъошагъ. Ащ шэныгъэ лые зэрэмыхъурэр, сьд фэдэрэ лофи дэгъоу зэшлохы-гъэнымкIэ анахь мэхъанэ зилэр шэныгъэр ыкIи ашкIэ амал-къулаир арэу зэрэщытыр кылуагъ. Ащ елытыгъэу гъэсэныгъэ тэрэз хэти ыгъотынымкIэ тхылъеджаплэм лофышхо зэрэзэшлуиырэр кIигъэтхыгъ. Университетым итхылъеджаплэу непэ зыщы-зэхэхъагъэхэр пштэмэ, ащ къэхукIэ гъэнэфагъи, лофшлэклэ-шыкIэ хэхыгъэхэри зэрилэхэр, коллектив зэдиштэм лоф зэрэ-

щишлэрэр, университетым щеджэрэ ныбжьыкIэхэм, ахэм яклэлэгъаджэхэм ыкIи сэнэхъа-тымкIэ факультет зэфэшъафхэм ящыкIэгъэ шэныгъэр зьдэт литературэр, материал хэутыгъэхэр, документхэр зэрялэхэр кылуагъ.

— Непэ университетыр зызэхашагъэр илээс 25-рэ мэхъу, ащ фэдиз тхылъеджаплэми ыныбжьыр. Кыххэгъэщымэ сшоигъу апэдэдэ, 1993-рэ илээс-ым, Мыекъопэ автодорожнэ, деревообрабатывающэ ыкIи мэкъумэщ техникумхэр зэхэгъэхъахъи, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ институтыр зэрагъэпсыгъагъэр, ащ иапэрэ зэхэхъагъэхэр пштэмэ, ащ къэхукIэ гъэнэфагъи, лофшлэклэ-шыкIэ хэхыгъэхэри зэрилэхэр, коллектив зэдиштэм лоф зэрэ-

бликэм пашэ фэхъуи, лэнэтлэшор дахэу зэрихъагъ, джы ар АР-м изкс-Президент, мы тиуниверситет и Президент.

Къасломэ сшоигъор Тхьаклу-щынэр тхылъеджаплэм игъэпсын-гъэлэжъэнкIэ лъэшэу кызырэд-делагъэр ары. Апэдэдэ тхылъеджаплэм нэбгырищ лутыгъэр, тхылъ фондыр мин 200 зэрэхуштыгъэр. Институтыр загъэ-псыгъэ уж, 1994-рэ илээс-ым, факультетэу илэхэми къахэхуагъ, ащ епхыгъэу тэри тиа-малхэм зыкыгъэлэтыгъэнымкIэ сыдигъуи ыналэ кыттетыгъ ыкIи кыттет. Кадрэхэм якыхэхынкIэ лъэшэу кытфэсакъэу кыдде-лагъ. 2000-рэ илээс-ым институ-тыр университет хъугъэ, 2005-рэ илээс-ым медицинэ институтыр кыщызэлугъахыгъ, мы зэкIэми зэрашоигъоу тэри тадиштэным

пае лофыбэ тшлагъэ. 1997-рэ илээс-ым апэрэ компьютерыр кытфащэфыгъагъ ыкIи ашкIэ отделхэм ялофышлэхэр компью-терым фагъэсагъэх. Мы аужырэ илээси 10-м хэпшыкIэу техно-логиякIэхэр тилофшлэн хэдгъэхъа-гъэх: электроннэ каталогыр, электроннэ тхылъхэр тилэхэ хъугъэ. Университетым ирек-торэу С. К. Къуижьым тхылъеджаплэм лъэшэу гъунэ лъефы, тифэло-фашлэхэм апэлухъанэу илээс къэс сомэ миллиони 5 кытеты. Тиуниверситет чIэс студент нэбгырэ мин 25-рэм лоф адэтэшлэ, мыщ хэт политехни-ческэ колледжым, мединститутым, университетым ифакульте-ти 10-мэ тадэлажъэ. Илээс 25-рэ тыныбжъ, тыныбжьыкIэ, ау тигуапэу гухэлэ инхэм тафэкIошт. Непэ мы конференцием къе-клолагъэхэм илээси 100 опытыр зилэ хъугъэ тхылъеджаплэхэм ялофышлэхэр ахэтых, шъуилоф-шлэклэ шапхъэхэр зэдгъэшлэщтых, тигуапэу тапэкIэ тылгыкIотэшт, — кылуагъ Пшыжэ Саидэ, мэфэклымкIэ къафэгушуагъ.

Шэныгъэ-практическэ конфе-ренцием илофшлэн докладхэм ыкIи кылотыкIын клэлэхэм лъа-гъэкIотагъ. Мыекъопэ къэралы-гъо технологическэ университе-тым ишэныгъэ тхылъеджаплэ ипашэ игуадзэу Ирина Бербе-рьян «Электронная библиотека как часть электронной образо-вательной среды университета» зыфилоэр кырилотыкIыгъ. Ащ кыкIэлэпыкIуагъэх нэмыкI гу-щылэхэу тхылъеджаплэхэм ялоф-шлэн зэрэзэхашагъэм, нахышлу зэрашырэм фэгъэхыгъэхэр. УзэкIэдэлуиным, узэкIырыпIы-ным сыдигъуи мэхъанэ илагъ ыкIи илэшт, щэч хэлэп конфе-ренцием лофэу ышлагъэмкIэ гупшысэ зэфэхысыжъхэр зэ-рашлыштхэм, ахэм шуагъэ кы-зэрэхыштытм.

МАМЫРЫКЪО
Нуриет.

Шъольыр семинарыр

Уахътэм дэлорышлэ

Адыгэ республикэ клэлэцIыкIу тхылъеджаплэм шъольыр семинарэу «Детская библиотека в современном социокультурном пространстве региона» зыфилоэр цылагъ.

Ащ хэлэжъагъэх АР-м куль-турэмкIэ и Министерствэ иотдел ипашэу Ацумыжэ Лианэ, Красно-дар краймкIэ ыкIи Адыгэ Респу-бликэмкIэ къэралыгъо ыкIи муни-ципальнэ гъэпсыкIэ зилэ лофшлэ-плэхэм ялыкIохэр, республикэ ыкIи муниципальнэ тхылъеджа-плэхэм ялофышлэхэр, журналист-хэр.

Семинарым мурадэу илагъэр лофшлэклэ амалхэмкIэ зэхъ-жыныхэр, шыкIакIэхэм алыхъу-гъэныр, клэлэцIыкIухэр еджэным клэгъагушлугъэнхэмкIэ лофшлэклэ шъошакIэхэр, анахь методикэ дэгъур гъэфедэгъэнхэр ары.

Семинарыр уахътэм упчIабэу кыгызуцухэрэм язэшлохын фэгъэзэгъагъ. Гушылэм пае, сы-

дэуштэу Адыгэ Республикэм клэлэцIыкIухэу исхэр тхылъеджаплэм еппхыштхэ, ашлоигъоу, еж-ежырэу тхылъым клэхъо-псыхэу (тапэкIэ зэрэщытыгъэу) къепщэлэнхэ плъэкIыштхэ, тхылъеджаплэхэм клэлэцIыкIухэм лоф адэшлэгъэнымкIэ культур-нэ шъольырым чыплэу цырылэр, клэлэцIыкIу тхылъеджаплэхэм нэмыкI лофшлэплэхэу сабыйхэм лоф адэзышлэхэрэм зэпхыны-гъэ-зэдэлорышлэныгъэу ады-рылэр.

Семинарым хэлэжэхэрэм шуфэс гушылэклэ закыфигъэ-загъ республикэ клэлэцIыкIу тхылъеджаплэм идиректорэу Елена Демьянковам.

КлэлэцIыкIухэр къашлэклыгъэ

дунаишхом хэцэгъэнхэмкIэ анахь шуагъэ зилэр тхылъыр арэу зэрэщытыр, ащ узыфэе шэныгъэ зэрэдэтыр кIигъэт-хыгъ ыкIи «джырэ тигуахътэ сьдэуштэу тхылъыр сабыйхэм агу ребгъэхыштхэ ыкIи сыда ащ паекIэ шлэгъэн фаер?» зыфилоэр упчIэм мы лофтхъабзэ иныр зэрэфэлажъэрэр кылуагъ, пстэ-уми — ини, цыкIуи псауныгъэ-кIэ, цылэныгъэ гуахъокIэ, шэныгъэкIэ къафэлъэлуагъ.

Семинарым хэлэжэхэрэми, къэгущылэхэрэм ядэлухэрэми зэфэдэу ащ ягупшысэ кыгъэ-кIуагъ, ягулпытэ хигъэхъагъ, яшлоигъоныгъэ тхылъеджэнымкIэ кыгызуцыгъ. лофшлэклэ дэгъу зылэклэлэ Шытхъэлэ клэлэцIыкIу

тхылъеджаплэм илофышлэхэр ялэпэлэсэныгъэкIэ къадэгъош-гъэх, ялофшлэклэ къэбар лупкIэу, куоу, гъэшлэгъонэу кыралоты-кIыгъ. Краснодар культурэмкIэ икъэралыгъо институт кыкIы-гъэхэми якылотыкIын узлэпи-щэу, гум кынэжъэу шытыгъ. Мы еджэплэшхом плуныгъэ лоф-шэнымкIэ деканым игуадзэу Алина Штратниковам студент волонтер купэу «Книгодарцы» зыфилоэрэм илофшлагъэ кыло-тагъ. Шэныгъэ ыкIи художе-ственнэ-творческэ лъэныкъом-кIэ деканым игуадзэу Ольга Уржумовам игушылэ клэлэцIыкIу тхылъеджаплэхэм ялофышлэхэм технологиякIэхэр ялэубытылэу творческэ кIуачлэ ыкIи гупшысэ-

кIэ дэгъу ялэ зэрэпшыштытм фэгъэхыгъагъ.

Семинарым кыдыхэлъыта-гъэу республикэ творческэ зэнэкъокъоу «Твори добро» зыфилоэрэм илофшлагъэхэмкIэ, волонтерхэм я Илээс епхыгъэу, зэфэхысыжъхэр ашыгъэх, те-кIоныгъэр кыдэзыхыгъэхэм дипломхэр аратыгъэх.

Зигъо лофыгъомкIэ семина-рыр сэнэхъат лэпэлэсагъэр кы-лэтуэ гъэпсыгъагъэ, тхылъеджа-плэхэм яспециалистхэр шэны-гъэкIэ, шыкIэклэ, гупшысэкIэ зэхъожьыгъэх, клэлэцIыкIухэм тхылъыр агу зэрэребгъэхыштыр агъэунафыгъ.

ДЗЭУКЪОЖЬ
Нуриет.

Хэбзэ IэпыIэгъухэр

Ахъщэ IэпыIэгъухэм къафыхагъэхъошт

Къыхъащт илъэсым иапэрэ мазэ къыщегъэжьагъэу хабзэм ахъщэ IэпыIэгъу къызэритыхэу къызфыхагъэхъоштхэм ащыщых сабий къызыфэхъуштхэ бзыльфыхгъэхэр.

2019-рэ илъэсым ахэм ясабийхэм аныбжэ илъэсырэ ныкъорэ охуфэкIэ сомэ мин 26-м ехъоу къаратын алъэ-кыщт.

Тызыхэт илъэсым ыкIэ нэс сабыим ифэлэ-фашIэхэм апэлуйгъэхъанэу ным къыратырэ IэпыIэгъур сомэ мин 24-рэм нэсы. ТапэкIэ хэбзэ IэпыIэгъур зыфэ-

дизыщтыр къэплъытэныри къинэп. Сабий къызыфэхъунэу ежэрэ бзыльфыхгъэм аужырэ илъэситIум (2017 – 2018-рэ илъэсхэм) къыхыгыгъэ лэжьапкIэр зэхэгъэхъошт, ау ар Федеральнэ хъакулахъ къулыкIум къыхихыгъэ пчъагъэм блэкIы хъуштэп.

Пчъагъэр илъэс къэс зэблахъу. Гу-щылэм пае, хъакулахъ къулыкIум 2017-рэ илъэсым соцстрахованиемкIэ Фондым ригъахъэщтыгъэр сомэ мин 755-рэ, 2018-м ар мин 815-рэ хъугъэ.

Бзыльфыхгъэр тызыхэт илъэсым декрет кIуагъэмэ е илъэсым ыкIэ нэс клонэу щытмэ, сабыир къызыфэхъукIэ ахъщэ IэпыIэгъоу мазэ къэс къыратыщтыр сомэ мин 24-м ехъуштэп. Ау ар 2019-рэ илъэсыр арымэ декрет зыклорэр, хэбзэ IэпыIэгъур сомэ 26152-рэ хъоу къыратын алъэкIышт.

Сабий цIыкIу къызыфэхъуштхэ бзыль-фыгъэхэм мазэ тельытэу къаратыщт

IэпыIэгъур зыфэдизыщтыр ежхэми къалъытэшъушт. Бухгалтерхэм къызэ-ралорэмкIэ, аужырэ илъэситIум тельы-тагъэу Федеральнэ хъакулахъ къулыкIум къыгъэлъэгъогъэ ахъщэ IэпыIэгъу-хэр зэхэплъхъанхъш, 730-кIэ (ильэситIур зэрэхъурэ мэфэ пчъагъэмкIэ) бгощышт. КъыкIэкIырым процент 40 хэпхыныш, мазэ IэпыIэгъур къэнэрэ пчъагъэм фэ-дизышт.

Бзыльфыхгъэхэм ялэжьапкIэ мэкIагъэ-мэ, зэхэгъэхъоштыр илъэситIум къы-лэжьыгъэ ахъщэр ары. Iоф ымышIагъэмэ ыкIэ лэжьапкIэ имыIагъэмэ, къыратыщт ахъщэ IэпыIэгъур анахъ лэжьапкIэ макIэу къэралыгъом илтым къыпкъырыкIыхъэзэ къыфалытэшт. Мы уахътэм ар сомэ 11163-рэ мэхъу, илъэсыкIэр къызиыхъэкIэ сомэ 11280-м нэсышт.

Ащ фэдэ шIыкIэм тетэу IэпыIэгъур къызэратыхэрэм мазэм сомэ мини 4,4-рэ къатефэрэр. Къыхъащт илъэсым

къыщегъэжьагъэу сомэ мини 4512-рэ хъушт.

Сабыим тырагъэклодэрэ ахъщэ IэпыIэгъум фэшъхъафэу ащ икхъэхъугъом бзыльфыхгъэм Iоф зэримышIэрэм ыкIи ар къызэригъэхъурэм апае къытефэрэ IэпыIэгъури къалэтышт. Тызыхэт илъэсым анахыбэу къаратырэр сомэ мин 282-мэ, къыхъащт илъэсым сомэ мин 301-м нагъэсышт. Ащ фэдиз къызэратыщтыр мазэ къэс сомэ мин 60-м къыщымыкIэу къэзылэжьыщтыгъэхэ ныхэр арых. Бзыльфыхгъэм илэжьапкIэ нахъ мэкIа-гъэмэ, къыратыщт ахъщэр къызэралы-тэрэр шъхъафы – декрет зышагъэклогъэ мафэм ыпэкIэ илъэситIум лэжьапкIэу къыратыгъэр зэхэгъахъош, илъэситIур зэрэхъурэ мэфэ пчъагъэмкIэ агощыш, 140-кIэ аштэжы (джащ фэдиз декрет зыгъэпсэфыгъор зыфэдизыр).

Урысые Федерацием социальнэ стра-хованиемкIэ и Фонд къызэрилорэмкIэ, мэфэ 140-м тефэрэ анахъ ахъщэ макIэу 2019-рэ илъэсым иапэрэ мафэ къыще-гъэжьагъэу ныхэм къаратыщтыр сомэ 51919-рэ.

(Тикорр.).

Иамалхэм ахэхъуагъ

Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ «Социальнэ такси» зыфилорэ фэлэ-фашIэр зыгъэцэкIэрэ автомобильхэм ахигъэхъуагъ.

Сэкъатныгъэ зилэ цIыфхэу тэрэзэу мызеклошъухэрэр къырацэкIынкIэм джы хэушъхъафыкIыгъэ автомобилитIу фы-тегъэпсыхъагъэ хъугъэ. Ахэм подъём-никхэр зэрарытхэм ишIуагъэкIэ, курэ-жыыхэм арысхэ сымаджэхэр еджа-плэм, Iоф зыщашIэрэм, Iэзэплэ учре-ждением е нэмыкI чыплэхэм анэсын-хэ амал яI.

Фэлэ-фашIэр къызфэзыгъэфедэ е нахъ игъэкIотыгъэ къэбар зэзыгъашIэ зышIо-игъохэр телефон номерэу **56-15-14-м** теохэмэ, ящыкIагъэр къафалотэшт.

Тызыхэт илъэсым къыщегъэжьагъэу непэрэ мафэм нэс «Социальнэ такси» зыфилорэ фэлэ-фашIэр гъогогъу 815-рэ афагъэцэкIагъ.

(Тикорр.).

Депутатхэр цIыфхэм аIукIэщтых

«Единэ Россием» цIыфхэр зэрэригъэб-лагъэхэрэм тегъэпсыхъагъэу партиер зызэхашагъэр илъэс 17 зэрэхъурэм ехъулэу Гупчэ общественнэ приемнэр, шъольырхэм яприемнэ 85-р, джащ фэдэу чыплэ приемнэ 2615-р Iофтхъабзэхэм къахэлажьэх. Адыгэ Республикэм шэкло-гъум и 27-м къыщегъэжьагъэу тыгъэгъа-зэм и 2-м нэс депутатхэм зэлукIэгъухэр цIыфхэм щадашыщтых.

Партиеу «Единэ Россием» и Гене-ральнэ совет и Президиум цIыфхэм къагъэхъырэ тхыльхэм Iоф адэшIэгъэ-нымкIэ и Комиссии итхъаматэу, Феде-рациемкIэ Советым итхъаматэ игуадзэу Галина Кареловам агу къызэригъэ-кIыжыгъэмкIэ, партиеу «Единэ Росси-ем» ия XVIII-рэ зэфэс къызыщыблагъэ-рэм ехъулэу а Iофтхъабзэр реклокIы. Къалэу Москва тыгъэгъазэм и 7 – 8-м зэфэсыр щыклошт. ЦIыфхэм яегъэблэ-гъэн мэхъанэшхо иIэу щыт. Сыда плэмэ партиер гъэкIэжыгъэнымкIэ шIыкIэ-ама-лэу щылэхэм афэгъэхыгъэу цIыфхэм яеплъыкIэхэр зэгъэшIэгъэнхэмкIэ ар

аныхъ Iэрыфэгъоу щыт. Джащ тетэу предложение мин пчъагъэ къаугъоигъах.

«ЦIыфхэм ашъхъэкIэ яIофыгъохэм анэмыкIэу, партием Iоф зэришIэрэм еплъыкIэу фырылэр, джащ фэдэу зэ-фэсым, шъольыр ыкIи федеральнэ лъэгаплэм защыщыхэплъэнхэ фэе нэмыкI Iофыгъохэм екIоллакIэу афы-рIэхэр къыралотыкIых. Партиер зы-зэхашагъэр илъэс 17 зыщыхъурэм ехъулэу ащ фэдэ шIыкIэм икIэуухэр нафэ къэхъунхэм мэхъанэшхо иIэу щыт, сыда плэмэ илъэсэу партием къыпыщылъым анахъэу ыналэ зыты-ригъэтын фэе зигъо Iофыгъохэр ащ тетэу нафэ къыфэхъух», — къыIуагъ Галина Кареловам.

Партием ишъольыр общественнэ приемнэу Адыгеим щылэм ипащэ ипшъэ-рылхъэр зыгъэцэкIэрэ Галина Петровам къызэриIуагъэмкIэ, «Единэ Россием» илIыклохэр Iофтхъабзэм чанэу къыхэ-лажьэхъу рагъэжьагъ. Апэрэ мэфитIум къыклоцI Адыгэ Республикэм и Къэра-лыгъо Совет – Хасэм и Тхъаматэу

Владимир Нарожнэм, ащ игуадзэу Шъэо Аскэр, джащ фэдэу парламентым хэтхэу Къулэ Аскэрбий, Овчинников Владимир, Сергей Погодиным, Светлана Романо-вам, Юрий Гороховым ыкIи Роман Подлегаевым цIыфхэм яшIоигъоныгъэхэр къызщыралотыкIырэ тхыльхэр къалэ-кIэхъагъэх. Партием ичIыплэ къутамэу къалэу Мыекъуапэ щылэм исекретарэу, республикэ къэлэ шъхъалэм имэрэу Андрей Гетмановым, къалэу Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет и Тхъа-матэу, фракциеу «Единэ Россием» ипащэу ДжарымэкIо Азмэт цIыфхэр рагъэблэгъагъэх.

«Мыекъуапэ ыкIи республикэм инэ-мыкI муниципальнэ образованиехэм ащыпсэухэрэм Iофыгъо зэфэшъхъа-фыбэхэмкIэ закыфагъэзагъ. Ахэр зыгъэгумэкIыхэрэр ЖКХ-мкIэ тарифхэр къызэрафырадзэхэрэр, коммунальнэ фэлэ-фашIэхэмкIэ унэе приборхэр зэрафырагъэуцохэрэр ыкIи ахэм Iоф зэрашIэрэр, хъэ гъорыклохэр къэубы-тыгъэнхэ зэрэфаер ыкIи нэмыкIхэр.

Джащ фэдэу федеральнэ ыкIи респу-бликэ хэбзэгъэуцугъэхэм зэхъокIыны-гъэ горэхэр афэшIыгъэнхэмкIэ еплъы-кIэу яIэхэр къыралотыкIых, IофшIэн къагъотынымкIэ, жъы дэдэ хъугъэ унэхэм къачIащыжынкIэ, зэкIэми зэдагъэфедэрэ унэхэм къапэлъуль чы-плэхэр зэтегъэпсыхъэгъэнхэмкIэ Iэпы-Iэгъу къыкIэлъэлъух. Гущылэм пае, псэуплэу Севернэм иурам заулэ тэрэ-зэу къагъэнэфырэп, гъогубгъухэр илэхэп», — къыIотагъ Галина Петровам.

Республикэ общественнэ приемнэм ипащэ ипшъэрылхъэр зыгъэцакIэрэм къызэрэкигъэтхыгъэмкIэ, цIыфхэу къа-клохэрэм яшIоигъоныгъэ, ялъэлу закьо-хэр арэп къыралотыкIыхэрэр, рэзэныгъэ зыфырылэхэми ацIэхэр къыхагъэщых. Гущылэм пае, Украинэм игражданкэ къызэриIуагъэмкIэ, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет – Хасэм идепутатэу Сергей Погодиным лъэныкъо пстэумкIи — правовой, мылькIу IэпыIэгъу къызэрэ-ритыгъэм пае ыкIо урысые паспортыр къалихын ылъэкIыгъ.

Іэнә хъураер

Ләшлэгъу плләнә Іофшлагъэр

Шәкілогъу мазәм мэфәклитъ — социологым ыкӀи философым ямафәхәр хагъәунәфыкӀыгъәх. Ахәм ящанәрәу хъугъә гуманитар ушәтынхәмкӀә Адыгэ республикә институтәу Т. КӀәращәм ыцӀә зыхырәм философиемрә социологиемрәкӀә иотдел зызәхащәгъэр ильәс 25-рә зәрәхъгъэр кызәрәхагъәщыгъэр.

ститутым ипәщәу А. Лылужым щытхъу тхылхәр щафигъәшәо-шагъәх.

Филологие шӀәныгъәхәмкӀә докторәу, профессорәу, бзәмкӀә отделым илофшлә шӀхәләу Бырсыр Батырбый отделым кӀочӀә икӀу зәриләр монографияу «Мир культуры адыгов» зыфилорәмкӀә кыушыхъатыгъәу ылытагъ. Ауми, шӀәгъән фаеу Іофыбә кызәрәжәрәр, непә адыгэ кыуаджә пәпчә дәт еджапләхәм ащеджәхәрәм япчәгъә кызәрәщыкӀәрәр, ахәм адыгәу ахәтыр зәрәмакӀәр, адыгабзәр ыпәкӀә фәдәу зәрәзәрамыгъә-шӀәжырәр, ар кызыхәкӀырәр, кӀәләгъаджәм ипшӀәрыль ин Іәпәдәләл зәрәхъгъәм зыгорә епәсыгъән зәрәфаер, ныбжыкӀәхәм яуахәтә зәрәзәхащәрәр

ЛӀәшлэгъу плләнәм Іофәу ашлагъэр зәкӀә отделым илофшләхәм ыкӀи отделымкӀә пәщәм зәфахысыжыгъә ыкӀи «Социальное познание в регионе» зыфилорә электроннә тхылхәр, пчәгъәмкӀә 50 хъоу, ООО-у «Элит» зыфилорәм кышчытырадзагъ. Мыщ автор 40-м ехъумә ятхыгъәхәр, статьяхәр, сурәттехыгъәхәр, гъәзет хәутигъәхәр кыдәхәгъәх, ахәр шӀолхәр философиер — социологие еджапләр зәрәуцугъәм ыкӀи гъәпсыгъә зәрәхъгъәм афәгъәхыгъәх. Институтым шӀәныгъәләжхәм я Совет игъоу зәриләгъәу кыдәкӀыгъ, электроннә тхылхәмкӀә пшӀәдәкӀыж зиләр ащ иредакторәу, философии шӀәныгъәхәмкӀә докторәу, профессорәу Хәанәхъу Руслъан Асхәд ыкӀор ары. Тхылхым зәкӀә Іофшлагъә щызәхәуғоягъ, ащ елытыгъәу, отделым Іоф зышләрәр ильәс 25-рә зәрәхъгъәм фәгъәхыгъә мэфәкӀ Іәнә хъурае мы мафәхәми зәхащәгъәгъ.

Зигъо Іофшлагъә зыфәс гушылӀкӀә кызәлуихыгъ гуманитар ушәтынхәмкӀә Адыгэ республикә институтәу Т. КӀәращәм ыцӀә зыхырәм идиректорәу, философии шӀәныгъәхәмкӀә докторәу, профессорәу Лылужъу Адам Хъусән ыкӀом. Социологиемрә философиемрәкӀә отделым узфыщытхъун Іофшлагъә зәриләр кылуагъ, мы электроннә тхылхәу кыдагәкӀыгъәр мәхъанә зилә Іофшлагъәхәу — тхылхәу «Мир культуры адыгов», «Религиозное общественное сознание. — Ислам изучаем» ыкӀи «Кавказская война» зыфилорәмкӀә ушәтын-зәхәфынхәу ашӀыгъәхәм кы-кӀәлуагъәхәр осәнчәу ылытагъәх. Отделыр 1993-рә ильәсым, тыхәгъәгӀкӀә анәхә охәтә кынәу

ЛӀәшлэгъу плләнәр хәзыгъәунәфыкӀырә философиемрә социологиемрәкӀә отделым кыфәгушлуагъәх Краснодар, Ростов яшӀәныгъәләжхәу Горловар, Ждановыр, Власовыр, нәмыкӀ шӀәныгъә гупчәхәм ялӀыкӀохәри.

социализмәр зызәбгырагъәзыгъәм зәрәтефагъәр кылуагъ. Цыфыр ыкӀи шылӀкӀә-псәукӀәр охәтә зәхъокӀыныгъәхәм зәрәхәуләхәрәр зәгъәшӀәгъән-зәхә-фыгъәным отделым Іоф зәрәдишләрәр кӀигъәтхыгъ, тӀуахәтә шӀәгъән фаехәмкӀә зыгъәзәгъәныр игъоу ылыгъәу. МэфәкӀ Іәнә хъураем хәлажәхәрәм гупшысакӀәхәмкӀә гъәхәгъәхәмкӀә кыафәлӀәуагъ.

Наукәхәу философиемрә социологиемрә обществәм изыпкӀитыныгъәкӀә, цыфым шылӀән амалрә дунәегурылӀкӀә тәрәзрә егъәгъотыгъәнхәмкӀә уасу яләр хәти ешӀә. Ащ елытыгъәу, Іәнә хъураем цыфыбә шӀәныгъә зәфәшхәфкӀә гъәзагъәу гупшысәр зыләжәу кышчызәхәхәгъәгъ. Ахәтыгъәх мыхәм археологхәр, экономистхәр, сурәтышхәр, политикхәр, кӀәралыгъо кыулыкӀушӀәхәр, партие зәфәшхәфхәм ялӀыкӀохәр ыкӀи ежә гуманитар ушәтынхәмкӀә Адыгэ республикә институтым иотделхәм ялофшлӀәхәр, АКӀУ-м ишӀәныгъәләжхәр, КӀәбәртае кыкӀыгъә хәкӀәхәр.

ЛӀәшлэгъу плләнәр хәзыгъәунәфыкӀырә философиемрә социологиемрәкӀә отделым кыфәгушлуагъәх Краснодар, Ростов яшӀәныгъәләжхәу Горловар, Ждановыр, Власовыр, нәмыкӀ шӀәныгъә гупчәхәм ялӀыкӀохәри.

Іәнә хъураем пәублә гушылӀә кышчышӀыгъ философии шӀәныгъәхәмкӀә докторәу, отделым

ипәщәу Хәанәхъу Руслъан. Ильәс 25-рә гъогум ямуради ягупшыси дахәу зәрәшыуцугъәр, Іофәу ашлагъәр электроннә шыуашәм иль тхылхыкӀәу «Социальное познание в регионе» цӀәу зыфашыгъәм кызәрәщәлуагъәр, тапӀкӀи джыри нахә фәсакӀхәу, егугъухәу, хәбзәри, комитет зәфәшхәфхәри, ежә институтым иотдел пстәури кыздырагъәләзә, Іоф зәрәшӀәщытӀыр кыхыгъәщыгъ.

Мы отделым илофшлӀәу, философии шӀәныгъәхәмкӀә кандидатәу О. М. Цветковым гушыләр лыгъәкӀотагъ. Ильәс 25-рәр мыбәми, зәрәмымакӀәр, отделым ипшӀәрыль икӀоу зәхифәу Іоф зәришләрәр, джыри нахә чанәу, нахә зәкӀәуытәгъәгъә ахәлӀәу, лӀапсә зилә Іофшлагъәхәр кӀәлӀәкӀәкӀынхәм зәрәпылӀыщтхәр, Іофыр гъәшӀәгонәу гъәпсыгъәнымкӀә нәмыкӀ институтхәм, отделхәу институтым илӀәхәм зӀапхыгъәныр шуагъә кӀәзытыщтәу ылытагъ.

ВидеокӀәгъәлӀәгъонәу отделе-лым илофшлӀән техыгъәу социологие шӀәныгъәхәмкӀә кандидатәу, отделеым илофшлӀәу ГӀукӀәлӀ Зухра кыгъәхәзырыгъәм цыфхәр еплӀыгъәх.

МэфәкӀ зәхәхәм ІофшлӀәгъә дәгу зилӀәхәу философиемрә социологиемрәкӀә отделым шылажәхәхәр О. М. Цветковым, Л. Деловам, З. ГӀукӀәлӀым, нәмыкӀхәм гуманитар ушәтынхәмкӀә Адыгэ республикә ин-

уплӀәкӀугъәныр, кӀәлӀәкӀәхәр машинә зәутәкӀхәм зәрәкӀо-дылӀәхәрәр, цыфыгъә-адыгәгъә хәбзәр, зәкӀәкӀә шапхәхәр зәрәтӀәкӀәтәкӀухәрәр кызәхәкӀырәр зәгъәшӀәгъәнхәр, ащкӀә отделым ІофшлӀәкӀә амаләу ыкӀи кӀуачӀәу иләр ыгъәзәнәу кӀәджагъ.

Философии шӀәныгъәхәмкӀә докторәу, Адыгэ кӀәралыгъо университетым социологиемрә философиемрәкӀә икафедрә ипәщәу ШӀоджә Асиет мыщ фәдә мэфәкӀым зәрәхәлажәхәрәр зәригуапәр кылуагъ. Хәанәхъу Руслъан лӀәшәу фәсакӀәу, зәхифәу отделым илофшлӀән зәрәзәхыщәрәр, ІофшлӀәгъә икӀу зәрәләр яхәутыгъә тхыгъәхәм ыкӀи агъәхәзырыгъә электрон-нә тхылхыкӀәм кыаушыхәтәу ылытагъ. Ашләрәр гъунәм нагъәсәу, лӀапсә фашӀәу зәрәщы-тым анаӀә тыраригъәдзагъ. ЯмәфәкӀкӀә кыафәгушлуагъ, апәкӀә дахәу лӀыкӀәтәнхәу кыафәлӀәуагъ.

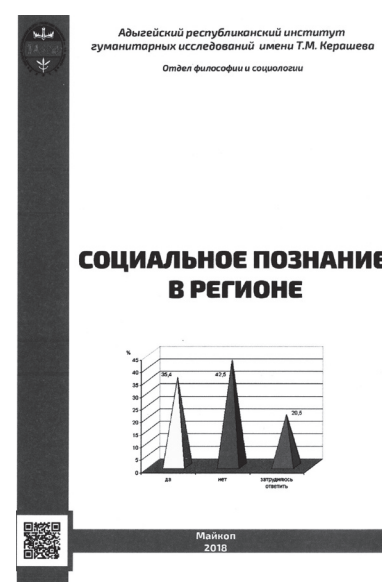
ЗәлукӀәм хәләжәгъәх ыкӀи кышчыгушылагъәх шӀәныгъәләжәу Тыгу Рәмәзанә, археолог-шӀәныгъәләжәу ЛәупәкӀә Нурбый, тарихь шӀәныгъәхәмкӀә докторәу Ацумыж Казбек, экономическә шӀәныгъәхәмкӀә докторәу КӀуикӀо Амәрбый, тарихь шӀәныгъәхәмкӀә докторәу МәкӀүлә Джәбраилә, политологәу АфәшӀәгъо Рәмәзанә, Урысыем инароднә сурәтышӀәу КӀәт Теуцожь, гъәсәгъә-еджа-

гъәу ПәрәныкӀо Казбек, шӀәныгъәләжышхоу, тичыплӀәгъу философәу Мурат Яган итхыгъәхәм Іоф адәзышӀәу Жәнә Заур, КӀәбәртае кыкӀыгъә шӀәныгъәләжәу Ион Зәуал, нәмыкӀхәри.

Іәнә хъураем кышчыгушыла-гъә пәпчә отделым ильәс 25-рә Іофшлагъәу иләм узәригъә-разәрәр, анәхәу «Мир культуры адыгов» ыкӀи диным, Кавказ заом афәгъәхыгъә тхыгъәхәр зәрәосәнчәхәр кӀагъәтхыгъ. Джащ фәдәу отделым епхыгъәу «философым икӀлуб» зыфилорәр зәрәлажәхәрәр дәгугъәу аӀә-гъугъ. Ау шылӀәкӀә-псәукӀәм цыфым епхыгъә зәхъокӀыны-гъабәу хәхъухәхәрәмкӀи анәлу гъәзагъәу демографиемкӀә, непәрә обществәр лӀәшәу гу зылыуигъәтәу байхәмрә тхә-мыкӀәхәмрәкӀә тӀоу гошыгъә зәрәхәурәм лӀыплӀәгъән, ащ ушӀхәгъәу фәхъухәрәр зәгъә-шӀәгъәнхәр игъоу алытагъ. Отделеым пшӀәрыль шӀхәләу иләр дунаим лӀәгъукӀә-еплӀы-кӀәкӀә фырилӀәу цыфыр плугъә-ныр арымә, зәпыуи, зәпычи имылӀәу, укләмә, учӀәзә, нәмыкӀ шӀәныгъә еджаплӀәхәм, ләжә-плӀәхәм зӀәппхызә, Іофыгуабәу уахәтәм кыгъәуцурәр акыыл хәлӀәу зәшӀохыгъәныр ары, ащ щәлаги, акыили, кыулай, шӀә-ныгы бәу хәхәщт. Ильәс 25-р — ныбж дах, кӀуачӀәр из, акыыл-ри шӀәныгъәри, нәмыкӀ пстәури зыфәныкӀор зәкӀә псынӀкӀәу кызышӀыкӀәкӀах, арышӀ, фило-софиемрә социологиемрәкӀә институтым иотдел игухәлӀ инхәр сыдигъуи щытхъу хәлӀәу зәшӀуихынхәу фәтәлӀә, тхылхы-кӀәми «Гъогу маф!» етәлӀә.

**МАМЫРЫКӀО
Нуриет.**

Сурәтыр Іәнә хъураем кышчытырахыгъ.

Бзылъфыгъэр лъэпкъым ян

Джырэблагэ ным и Мафэ хагъэунэфыкыгъ. Ащ фэгъэхыгъэу сэ тхыгъэхэр силэх, ахэм ренэу ахэсэгъахь. Джыри зэ Ным, адыгэ бзылъфыгъэм, игугъу къэсшымэ сшолгъу.

Урысыеи зэрэдунаеи ятарихъ адыгэ бзылъфыгъэ цлэрылуабэ хэхъагъ. Гуцылэм пае, Мысыр ипачъыхъу Фарук ишъхэгъусагъэр адыгагъ – Сафиназ Зулфигъар. Мысыр щыц адыгэ унагъом ар къыхъухагъ. Пачъыхъэм шъхэгъусэ фэхъуи, 1948-рэ илъэсым нэс дэпсэугъ. Француз тхаклоу Шарлотта Айцэт адыгэхэм къахэкыгъ. Адыгэ бзылъфыгъэу Хъагъундэкъо Елмэхъан апэрэ, ятлонэрэ дунэе заохэм ялэхъан нэбгырэ мин пчъагъэ къыгъэнэжыгъ, ишъыпкъэу фашизмэм пэуцужыгъэхэм ащыщыгъ. Ащ къэралыгъом осэшхо къыфишлыгъ, тын лъаплэхэр къыфигъэшъошагъэх.

Адыгэ бзылъфыгъэхэмкӀэ апэрэ летчик-истребителэу Бэгуужэкъо Лелэ Хэгъэгу зеошхом илэхъан псэемиблэжъэу зэуагъэ, ащ ыцӀэ тарихым пытэу хэуцагъ. Зеоуж илэхъан Хъурэе Сафиет Социалистическэ лӀошлӀакӀэм и Лыхъужъ хъугъэ. Ащ фэдэ щысэу къэпхын плӀэкӀыщтыр бэ.

Хэгъэгу зеошхом ны тхьапша зикӀалэ хэклодагъэр, бзылъфыгъэ тхьапша заом лухъагъэр? Зеошхом Тэхъутэмькуае щыц Мэзужэкъо Мамсыр икӀэлӀх хэклодагъ, ШынджыекӀэ Хъарэхъу Чэбэхъан икӀэлитф зэуапӀэм лухи, къагъэзэжыгъэп, Трэхъо зэшитфыри заом шызэуагъ, ЕмтӀылъ лӀакъом хэклӀ кӀэли 10 заом кӀуагъэ, Джыракъые щыцэу Къэлэшъо Шыгъотыжъ икӀалэхэр ыкӀи нэмыкӀ унэгъуабэм ащ фэдэу мызэу, мытӀоу якӀалэхэр арыкӀхэзэ зэуапӀэм кӀуагъэх, къэзымыгъэзэжыгъэр бэ. Шъхэлэхъо Чэбэхъанэ икӀэлӀпшӀи иныси заом лухъагъагъэх. Нысэри икӀэли заом хэклодагъэх.

Адыгэ бзылъфыгъэхэу зильфыгъэхэр заом хэклодагъэхэм, хъазабышхо зыщэчыгъэхэм ясаугъэтхэр къуаджэ пэпчъ адагъэуцонэу атефэ. Ащ пӀэу хъащт ахъшэм зэкӀэ Ным уасэ фэзышыхэрэ цыфхэр егупшысэ-нхэ фае.

ЯдэхагъэкӀэ адыгэ бзылъфыгъэхэр нэмыкӀ лъэпкъхэм ябзылъфыгъэхэм аригъапшэзэ, КӀэрэщэ Тембот мырзэуштэу етхы: «Апхъухэр агъэкӀэрэкӀэнхэм пае адыгэхэр зыми шъхьа-сыщтыгъэхэп. Шъошэ дахэм бзылъфыгъэр зэрэзеклоштымкӀи зызэригъэпсыштымкӀи зыфэ-сакъыжыинэу ыгъасэщтыгъэу адыгэхэм алытэщтыгъ. Адыгэхэм яшъуашэ гъэкӀэрэкӀагъэу щытыгъ, ау ащ зи лыягъэ хэ-лыгъэп».

Бзылъфыгъэм лъытэныгъэ, шъхьэклафэ фэшлыгъэным мэхъанэу ратыштыгъэр нартхэм афэгъэхыгъэ таурыхъхэм дэгъоу къахэщы. Ахэм къахафэхэрэ хъугъэ-шагъэхэм агупчэ

Гуцылэм кӀочӀэ-шхо зэриӀэр къыдалытэзэ, адыгэхэм япшъэ-шъэжыгъэхэр дахэу, лупкӀэу гуцылэнхэу агъасэщтыгъэх. Жэбзэ байкӀэ зэхэгъэуцогъэ нарт эпосыр ахэм арагъэшӀэным мэхъанэшхо ратыштыгъ.

итыгъэр зэкӀэми лъытэныгъэ зыфашӀэрэ бзылъфыгъэр ары.

Лъэшэу сэгъэшлагъо блэкӀыгъэ зэманым цыфхэм ахэлъыгъэхэ шапхъэхэмрэ непэ ты-зылукӀэхэрэмрэ зызэзгъапшэ-хэкӀэ. Ащ фэдэу бзылъфыгъэхэр щытхэу хъульфыгъэхэр зэзэонхэр, зэцӀэцӀэнхэр хэгъэкӀи зафэ-мыӀэжэныр емыкӀушхоу алытэ-щтыгъ. ЗыгорэкӀэ зафэмыӀажэу хъульфыгъэхэр зызэуупӀэхэкӀэ, бзылъфыгъэм ишъхьатехо къы-зытырихынышъ, зэчыхъэгъэ хъульфыгъытӀум азыфагу дицын фэягъэ. Шъхьатехъор узышло-кӀын узыфимыт гъунапкъэу а чыпӀэм щыхъуштыгъ.

Адыгэ лъэпкъым къыхэкӀыгъэ цыф лӀушэу Къэзанэкъо Джэбагъэ «Шъузыр зыфэдэ хъуштыр лым елытыгъ» ылоштыгъ. Унагъо ихъэгъэ бзылъфыгъэр шэ-пхъэ гъэнэфагъэхэм арыгъозэн фэягъэ, ишъхьэгъуси, ащ янэ-ятэхэми лъытэныгъэ афишӀын,

Адыгэхэм гуцылэу «дахэр» къыуапэсыным пае теплъэ-луплъэ дахэ уилэн зэрэфэягъэм нэмыкӀэу, щыгъынэу пщыгъыри къыоклоу, зэдиштэу уфэпагъэу, лэдэб пхэлъэу ушцы-тын фэягъэ.

цэлагъэ хэлъэу адзеклон фэ-ягъэ. Адыгэхэр аукудыеу бзылъфыгъэм гуащэкӀэ еджэ-щтыгъэхэп. Пщым ишъхьэгъусэ закӀоп арэуштэу заджэщтыгъэ-хэр, бысымгуащэми унэ гуа-щэкӀэ еджэщтыгъэх.

Гуцылэм кӀочӀэшхо зэриӀэр къыдалытэзэ, адыгэхэм япшъэ-шъэжыгъэхэр дахэу, лупкӀэу гу-цылэнхэу агъасэщтыгъэх. Жэб-зэ байкӀэ зэхэгъэуцогъэ нарт эпосыр ахэм арагъэшӀэным мэхъанэшхо ратыштыгъ.

Адыгэхэм гуцылэу «дахэр» къыуапэсыным пае теплъэ-луп-лъэ дахэ уилэн зэрэфэягъэм нэмыкӀэу, щыгъынэу пщыгъыри къыоклоу, зэдиштэу уфэпагъэу,

лэдэб пхэлъэу ушцын фэягъэ.

Адыгэ хъульфыгъэхэр хэтрэ бзылъфыгъи дунаим къытезы-гъэхогъэ ным фэдэу еплыхэ-зэ, лъытэныгъэшхо зэрэфашы-рэм елытыгъэу къыфэтэджы-щтыгъэх. Бзылъфыгъэ ныбжы-кӀэр урамым рыкӀо зыхъукӀэ, илъэс 80-м ехъугъэ хъульфыгъэ-хэр къэтэджыщтыгъэх. Сщы-мыгъупшэжъэу ренэу сыгу къэкӀыжы тыкӀэлэеджаклоу

Француз литераторэу К. А. Гельвеций ылоштыгъ: «ШъорэкӀ уц апэу зыхэзылхъэгъэ адыгэ бзылъфыгъэм ихъакъышхо ттелъ. ШъорэкӀ хэлъхъаным сабыт тхьапша къыгъэнэжыгъэр!»

Алексей Толстоим итхыгъэу «Иван Грозный» зыфилорэм иапэрэ едзыгъо урыс пачъыхъэ цлэрылӀошхомрэ ТемрыкӀо ып-хъоу Мариерэ афэгъэхыгъ. Пачъыхъэм ишъхьэгъусэ хъу-

казым илъ шыӀакӀэм диштэщты-гъэп. Кавказым ибзылъфыгъэ жыи кӀэтыгъ, чаныгъ, нэутхагъ.

ЛӀыр шъузым зэрэфыщытын фаемкӀэ шэпхъэ гъэнэфагъэхэ-ри шыӀагъэх. Гуцылэм пае, лым ыцӀэ къепӀоныр, ащ илахылхэм апашъхъэ бэ къыщыпӀоныр къе-кӀуштыгъэп. Хъульфыгъэмрэ бзылъфыгъэмрэ ялофхэр зэте-фыгъагъэх. Адыгэ просветите-лэу, фолклористэу, тарихъ-лэжъэу СултӀан Хъан-Джэрые зэритхыгъагъэу, «шъузым ехъо-нырэ, езэорэ лым обществэри, лахылхэри кӀэнакӀэщтыгъэх. ЛъэкӀэу илэм елытыгъэу зишъуз тэрэзэу зымыфэпэрэ лыри мы-скъарэ ашыщтыгъ». Адыгэхэм зэралытэрэмкӀэ, лым лъытэ-ныгъэ фэшлыгъэнымкӀэ зэкӀэри зэлытыгъэр шъузыр ары. Мы гуцылэжъхэм ар дэгъоу къагъэ-лъагъо: «ЛӀыр зыгъэлӀырэр шъузыр ары», «Шъузым ыгъэ-

пыутырэ лӀыр къэлэтыжыгъуай», «Ныбджэгъумэ агъэпыутырэ лӀыр шъузыр ары къэзылэ-тыжыын зылъэкӀыштыр».

Бзылъфыгъэм фэгъэхыгъэ гуцылэжъырэ гуцылэ щэрыорэ бэу адыгэхэм ялэх. Гуцылэм пае, «Насыпыр шъузым къы-дэкӀо», «Шъуз дэгъур унагъом ылапс», «ШъузышӀу илӀ цлэ-рылу», «ШъузышӀу илӀ нэкӀушъ-хьаплъ» ыкӀи нэмыкӀхэр. «Уна-гъом шъуз исымэ, остыгъэ хэгъэнагъэм фэдэу унэр зэ-пэнэфы», «Бзылъфыгъэр ары гум зезыгъэлэтырэри гум хэзы-гъахъорэри» ало цыфхэм. Джа-ры бзылъфыгъэхэм – ныхэм, шыпхъухэм, шъузхэм яшӀушагъэ гъунэнчъэу зыкӀалытэрэр.

ЯныбжыкӀэгъум къыщегъэ-жъагъэу шъаохэмрэ пшъашъэ-хэмрэ анапэ аухъумэным лъэ-шэу адыгэхэр лыпплэщтыгъэх. Ны-тыхэмрэ лахылхэмрэ яза-кӀоп ныбжыкӀэхэм гъунэ алы-зыфыштыгъэр, зэрэкъуаджэуи ахэм ягъэхъагъэхэм арыгушхо-щтыгъэх.

ИжыкӀэ къыщегъэжъагъэу зэрэхэщтыгъэхэ лъэпкъ шэн-ха-бзэхэм ямэхъанэ непэ тэрэзэу къыбгурылорэп, тыгу фэмыштэ горэхэри ахэтэлъагъо. Ау ахэм афэдэ хабзэхэр къыдгурылӀохэ ыкӀи дгъэцакӀэхэ зыхъукӀэ ары нылӀп тилъэпкъ къызэтенэжыын зилъэкӀыштыр.

ЕМТӀЫЛЪ Разиет.
Тарихъ шӀэныгъэхэмкӀэ кан-дидат.

Зэкъошныгъэм игъогухэмкIэ

Ливан иадыгэхэр кыытлъэкIох

Республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» зэлукIэгъоу щыкIуагъэм Ливан кыкIыгъэхэр, бизнесым ыкIи зеклоным апыщагъэхэр кырагъэблэгъагъэх.

Суратым итхэр: зэхыхэм хэлэжъагъэхэр.

ХыкIэхэм тахэплъэш, нэгүшох, къэбарэу къалуатэ ашIоигъор макIэп. Ливан щыц хыкIэхэм Родзак Рияд япаш. Ар псэолъэш, бизнесым пылъ. Ходер Абдель медицинэм иIофышI. Али Мухьамедрэ Лаз Махьмудэрэ кыызэраIорэмкIэ, Минскэ, нэмыкI къалэхэм нахыпэкIэ ачылагъэх, сэнэхат зэрагъэгъотызе урысыбзэр зэрагъэшлагъ. Зыр цашIэ, ятIонэрэр инженер, техникэм пылъ.

Родзак Сарие пшъэшъэ къопцIэ дах. Игупшысэхэр кыитфиIуатэхэ шIоигъу шъхьае, адыгабзи, урысыбзи ышIэхэрэп. Арабхэм яныдэльфыбзэкIэ ипсэукIэ тыщегъэгъуазэ. «Купым ипашэу Родзак Рияд сят, — къелуатэ Сарие. — Университетым икIэлэегъэджагъ, шIэныгъэлэжъ.

Родзак Рияд тызэрэщигъэгъозагъэу, Ливан адыгэхэр щэпсэух. ЯпчъагъэкIэ мини 100 фэдиз хъухэу кыIуагъ, ау нэмыкIхэм зэралыгъэрэмкIэ, мин 30-м адыгэхэр къехъух.

— Экономикэм, бизнесым, лъэпкъ Iофхэм татэгущыIэ тшIоигъу, — зэдэгущыIэгъур лъэгъэIуатэ Родзак Рияд. — Республикэм и Правительствэ тыщылагъ, министрэхэм талукIагъ, тизэпхыныгъэхэр лъыдгъэкIотэхэу амалышIухэр тилэхэу сэлпытэ, зэхэщэкIо дэгъухэр тищыкIагъэх.

Фирмэу «Интурист-Адыгеям» ипэщэ шъхьалэу КIыкI Ерстэм иеплъыкIэхэм къащыхигъэщыгъ Адыгэ Республикэм иансамблэхэр, творческэ купхэр Ливан агъэкIонхэм зэрэпылпыр. 2019-

рэ ильэсым гъэмафэм ехъулэу апэрэ зэзэгъыныгъэхэр щыIэныгъэм щылагъэкIотэхэ альэ-кыщт.

Адыгэ район

— Адыгэу Ливан исхэр нахыбэрэ зэхыхэхэу фежъагъэх, — кыытилуагъ Ходер Абдель. — Лъэпкъым зеугъоижьы. Адыгэ район Ливием щызэхэтщагъ. Тэ кыитпэлудзыгъэу псэуштыгъэхэ тилъэпкъэгъухэм районым къагъэзэжьи. Нэлуасэ тызэфэхэу къодьерэп, щыIэныгъэр зэрэпIыдгъэкIотэщтым тызэдэгупшысэ.

Адыгэ шъуашэр, ащ идэхагъэ ИнтернетымкIэ альэгъугъ, ау зыкIи зыщальагъэп. Пшъэшъэ нэгүшIоу Родзак Сарие кыызэрэтилуагъэу, адыгэ саер зыщилъэнэу,

пчэгум щыуджынэу лъэшэу фай. Мыекъуапэ адыгэ шъуашэхэр зыщашIыхэу дэтхэ унэхэм хыкIэхэр кIощтхэу, зыгорэхэр ащэфыщтхэу кыIуагъ.

Адыгэ районым загъэзэжьи, ялэпкъ гупшысэ зыкыIэтыгъэу зэрэпсэуштыгъэу Сарие кытегущылагъ. Зэхыхэм хэлэжъагъэхэ Тхьаркъохъо Сафьет, ГъукIэлI Сусанэ, Къэзэнэ Юсыф, нэмыкIхэм Родзак Сарие къадэгущылагъ, зэфэтхэнхэ амалхэр зэрагъэсыщтхэм къаIэупчIагъ.

Тхьапшъэкъо Альберт, Хъот Юныс Адыгеим испорт игъэхьагъэхэм, шы спортым икIэрыкIэу тиреспубликэ зыкыызэрэщыIэ-тыжьи, нэмыкIхэм къатэгущылагъэх. ЦыкIушъо Аслъан, Нэхэе Аслъан, Къуижэ Къэплъан, УдыкIэко Юрэ адыгабзэм, шэн-хабзэхэм язэгъэшIэн, ныбжьи, кIэхэм язэфыштыкIэхэм, нэмыкIхэм яеплъыкIэхэр къаралопIагъэх.

Ливан укыызэрэщытхъун лъэ-кыщтхэм ащыц дэжъыехэр кызыпыкIэхэрэ чыгхэм ильэс 1000-м нахыбэ аныбжъэу зэрэщытхэр, сатыум зэрэпылхэр.

Адыгэ Хасэм итхьаматэу Лымыщэкъо Рэмэзанэ, ащ игуадзэу Бэгъушъэ Альий адыгабзэм, лъэпкъ культурэм яхылапIагъэу къалотагъэр хыкIэхэм ашIогъэ-шIэгъоныгъ. Нэпэеплъ сурэтхэр атырахызе, Ливан кыкIыгъэхэм къалуагъэри гум рыхыгъ. «Тыбзэ тшIомыкIодыным фэшI амалэу щыIэхэр дгъэфедэщтых, нахыбэрэ тызэхэхьащт», — кыIуагъ Р. Родзак.

СтIашъу Ахьмэд Сирием щыц, зэдзэкIаIоу купым игъус. Ащ зэрилытэрэмкIэ, зэпэпкъэгъухэр зэфэзысэхэрэ Iофтхьабзэхэм зягъэушъомбгъугъэн фае. УзэпкъыкIозэ хэIыпIэхэр кыызэдэгъотынхэ лъэкIыщт.

КъокIыпIэ бэнакIэхэр

ИкъулайныгъэкIэ къахэщы

КъокIыпIэ шъхьэзэкъо бэнакIэхэмкIэ Европэм изэнэкъокъу Сербием щыкIуагъ. Спортсменхэм шотоканым ялэпэлэсэныгъэ кыыцагъэльэгъуагъ.

Урысыем ихэшыпыкIыгъэ командэ хэтэу зэлукIэгъухэм ахэлэжъэгъэ Ахътэо Дамир тигъэгущылагъ. Ильэс 18 — 20 зыныбжъхэм якуп яцэнэрэ чыпIэр кыыщыдихи, джэрэ медалыр кыфагъэшъошагъ. Батыр икъулайныгъэкIэ къахэщыгъ.

Хэгъэгъу хэшыпыкIыгъэ командэхэм язэнэкъокъу Урысыем апэрэ чыпIэр кыыщыхыгъ. Д. Ахътаом игъэхьагъэхэм дышъэ медалыр къахэхъуагъ.

Хъульфыгъэхэм язэнэкъокъу Европэм ибэнакIохэр щызэлукIагъэх. Д. Ахътаом я 5-рэ чыпIэр кыфагъэшъошагъ.

— ЗэлукIэгъу 14 зэкIэмкIи Ахътэо Дамир илагъэр, ащ щыцэу 11-р нарт шъаом кыыхыгъ.

Адыгэ Республикэм испорт еджапIэу N 2-м Д. Ахътаом зыщегъасэ, пэщэр Хъот Юныс. БэнакIом итренерыр Хъаткъо Ахьмэд. Ащ кыызэрэтилуагъэу, Сербием зэнэкъокъухэр дэгъоу щыкIуагъэх, хэгъэгъум щыпсэухэрэм Адыгеир ашIэ, кыиткIэупчIагъэх, тиспортсменхэм къагоуцохэзэ нэпэеплъ сурэтхэр атырахыгъэх.

Д. Ахътаор Адыгэ къэралыгъо университетым июридическэ факультет щеджэ, ныбджэгъушIухэр илэх. Зэнэкъокъу зэфэшъхьафхэм ахэлэжъэн имурадэу испорт Iэпэлэсэныгъэ хегъахъо.

Сурэтым итхэр: **Хъаткъо Ахьмэдрэ Ахътэо Дамиррэ.**

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбий.

Зэхэзыщагъэр ыкIи кыыдзыгъэкIырэ:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдзышIыр:
385000,

къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм къаIихырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагъу 1,5-рэ дэлгъэу, шрифтыр 12-м нахэ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштырэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожьых.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлыгъыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыпIэ гъэIорышIанI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
3983
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 2854

Хэутыным узыцIэ-кIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу
уахътэр
Сыхъатыр
18.00

Редактор
шъхьалэр
Дэргэ Т. И.

Редактор шъхьалэм
игуадзэр
МэщIэкъо С. А.

ПшъэдэжIыжъ
зыхьырэ секретарыр
Хъурмэ Хъ. Хъ.